

Értékalapú szervezetek

Mi jellemzi őket? Milyen értékeket vallanak? Hogyan tudjuk fenntartani ezt a modellt?

Összeállították a Tools for Citizens központi csapata és társalkotói 2018 júniusában.

Előszó:

Ez nem egy kiáltvány. Amit az alábbiakban bemutatunk, nem úgy jött létre, hogy egy mozgalom összegyűlt és megvitatta a közös értékeit és elveit. Az alábbi írás egy kísérlet arra, hogy megragadjuk egy általunk tapasztalt és számunkra fontos jelenség lényegét. Egy olyan jelenséget, amelyről azt gondoljuk, hogy egy nagy hatású új társadalmi valóság csíráját jelentheti. Az általunk „értékalapú szervezeteknek” nevezett szervezetek alapvető tulajdonságát az jelenti, hogy nem merev struktúrákban, hanem elvekben gyökereznek, továbbá, hogy az ezen elvek köré való szerveződés folyamata modellként szolgál az egyén, a közösség és a szélesebb társadalom pozitív átalakulásához.

Az a hét szempont, amelyeket az alábbiakban összefoglalunk, görögországi civil szervezetek és kezdeményezések fejlesztése kapcsán gyűlt össze. Az így kialakult anyag azonban összecseng olyan tapasztalatokkal, amelyek messze túlmutatnak ezen a kontextuson. A világ minden csücskében találunk olyan úttörőket, akik felfedezik a szerveződés értékalapú modelljeit, és eközben az is tudatosul bennük, hogy egy globális léptékű átalakulás részesei. Célunk, hogy támogassuk ezt a tudatosodási folyamatot, és összekössük ennek a kibontakozóban lévő mozgalomnak a pontjait annak érdekében, hogy közösen hozhassunk létre egy emberséges, igazságos és fenntartható jövőt.

Amikor bemutatjuk az értékalapú szervezetek hét aspektusát, minden összefoglalást egy felsorolás követ, amelyben minden pont egy-egy civil szereplőtől származó idézetet tartalmaz. Ez a sokféle nézőpont – amelyeket a görögországi civil társadalom szereplőivel zajló közös eszközfejlesztési folyamat során gyűjtöttünk össze – színes képet fest arról, hogy mit is jelent értékalapú szervezetnek lenni ebben az új társadalmi valóságban.

 KÖZÖSSÉGI SZEREPVÁLLALÁS

1. Emberközpontú* hozzáállás: a saját életed megteremtésének szabadsága

Az értékalapú modell az egyetemes szabadság gondolatán alapul – minden ember autonóm és egyéni joga, hogy életét saját szükségleteinek és vágyainak megfelelően alakítsa.

- „Ez a modell a szabadságon alapul – egy olyan dolgon, ami az ókori Görögországban már létezett, ám a kereszténységgel megszűnt.”
- „Volt valaha a Létezés Esztétikája, mely szerint minden ember úgy tekintett az életére, mint egy műalkotásra, amelyet mindenki a saját egyéni vágyai szerint fejleszthetett és alakíthatott. Ez a szervezetek vonatkozásában szabadságot jelent, és egy olyan személyes és kulturális útkeresést, amelynek révén megtalálják saját útjukat és identitásukat.”
- „Az autonómia, azaz az önmeghatározás képessége azt jelenti, hogy megvan a kreativitásunk ahhoz, hogy megválasszuk a saját életünket és megtervezzük a saját cselekedeteinket.”
- „Ez a rendszer emberközpontú, ami azt jelenti, hogy az embernek joga van a létezéshez és a létezéshez.”
- „Az alapérték az Ember, de ez magában foglalja minden egyes ember történetét és életútját is, és azt, amit mindegyikünk magában hordoz.”

* Az „emberközpontú” (antropocentrikus) kifejezés a görög filozófia kontextusában különleges jelentéssel bír, és nem arra utal, hogy az ember lenne a teremtés koronája.

2. Társas rendszerdinamika: középpontban az emberi kapcsolatok

Az értékalapú szervezetek megértésének és fejlesztésének központi eleme a társas viszonyok dinamikus hálózata. Az élő rendszerek nézőpontja egyúttal azt is jelenti, hogy minden csoporton, szervezeten, közösségen és társadalmon belül megvannak azok a gondolatok és erőforrások, amelyek a pozitív fejlődéshez szükségesek. Az értékalapú szervezetek hajtóerejét az emberi kapcsolatokba vetett mély hit és bizalom jelenti. Mivel az ilyen szervezetek a merev struktúrák helyett a közösségeken belüli adaptív viszonyokra összpontosítanak, a folyamatvezérelt működés és a képlékenység jellemző rájuk. Ebből adódóan sokszor inkább helyi mozgalmaknak tűnnek, mintsem klasszikus szervezeteknek.

- „A rendszerek mechanisztikus megközelítése helyett az élő rendszerek szemlélete.”
- „Minden élőlény kölcsönösen összefüggő kapcsolatrendszerben áll egymással, és kölcsönösen függünk egymástól.”
- „A szemlélet lényegét az emberi kapcsolatok és az emberi kapcsolatok középpontba helyezése jelenti.”
- „Kizárólag egy kapcsolatokra épülő rendszer képes arra, hogy azonosítsa az előtte álló kihívásokat, létrehozza az ezekhez szükséges megoldásokat, és meglássa, hogy hol van lehetőség a változtatásra.”

3. Átalakulások: egy új világ csírái

Az értékalapú szervezetek célja egy átalakító erejű, válságos pillanatból fakad. Az értékalapú modell úttörői nem fenyegetést látnak az ismeretlen jövőben, hanem elfogadják ezt és erőt merítenek belőle. Küldetésük gyakran pozitív új gyakorlatok és ötletek felfedezéséhez kapcsolódik, nem pedig a régi, megszokott rendszer elleni küzdelmet jelent. Nem várják azt, hogy a rendszer majd megoldja a problémákat, és azt sem akarják, hogy a rendszer őket javítsa ki mint problémát. A mennyiségi mérőszámok, a számokkal kifejezett célok és a növekedésre irányuló stratégiák helyett a fenntartható folyamatok és a kvalitatív mérési módszerek megalkotását állítják a középpontba az önreflektív tanulás módszerét használva.

- *„Amennyiben képesek vagyunk elfogadni a válságot, a válság lehetőséget jelent.”*
- *„Ezt az eszköztárat a változás és mozgás által jellemzett időszakokban használhatjuk, olyankor, amikor egy ismert állapotból átlépünk egy ismeretlenbe. Az eszköztár segíthet nekünk abban, hogy felismerjük ezt az átmeneti állapotot és eligazodjunk benne.”*
- *„Egy olyan időszakban, amikor kevés tudás áll rendelkezésünkre, támogassuk az együttműködést és a cselekvést!”*
- *„A változást leíró két hurok elmélete szerint nem a régi ellen harcolunk, hanem megteremtjük az újat. Az aktivizmus lényege az új felfedezése és az új utak felkutatása. A feltételezés mindezek mögött az, hogy a jelenlegi helyzet nem működik.”*
- *„A változás mindig valaminek a határán vagy a perifériáján történik, ott, ahol két rendszer találkozik egymással.”*
- *„Úgy gondolom, hogy alapjait tekintve mindezek az ismeretlen szeretetéhez kapcsolódnak valamilyen formában. Azt hiszem, hogy az ismeretlen félelmet kelt bennünk. Az hogy, hogy belevágunk egy olyan folyamatba, amelyben a cél nem teljesen világos, félelmet kelt. De nem azért vagyunk itt, hogy konkrét megoldásokat keressünk az alapján, amit mások csinálnak. Az ok és az eredmény elváltak egymástól. A célunk, hogy teret engedjünk egy olyan folyamatnak, amelyben teljesen új, innovatív megoldásokat találhatunk.”*
- *„Az aktivizmusnak nem elég reagálnia a régi rendszerre, hanem kreatívnak is kell lennie. Ezt tesszük mi: megpróbálunk valami újat teremteni.”*
- *„Ahelyett, hogy az eredményre koncentrálnánk, a folyamatra összpontosítunk, a mennyiség helyett pedig a minőségre helyezük a hangsúlyt. Ebben az új rendszerben nem mindent számokban mérünk. Sok olyan eszköz áll rendelkezésre, amelyekkel lehetséges a hatást inkább kvalitatív szempontból mérni, és amelyek a kedvezményezetteket is jobban szem előtt tartják.”*
- *„Mindez azt jelenti, hogy meg kell találni az egyensúlyt az eredmények (output) és termelékenység és az egészséges verseny/fair play között, annak érdekében, hogy hatékonyabbak legyünk és jobb minőséget tudjunk nyújtani.”*

4. Kettős cél: : Az önfejlesztés és a társadalmi fejlődés összekapcsolása

Az értékalapú szervezetek egyszerre szolgálnak a társadalmi fejlődés színteréül és adnak keretet az egyéni önfejlesztéshez. Arra a felismerésre épülnek, hogy a változás az egyénben kezdődik, és hogy az egyén belső fejlődésre való képessége teszi lehetővé az egyén számára, hogy különböző folyamatokban vegyen részt az őt körülvevő világban. Az értékalapú szervezetek olyan cselekvési és reflexiós gyakorlatokat alkalmaznak, amelyek lehetőséget adnak az egyéni és a kollektív szint közötti átfedések felfedezésére.

- *„Hozzunk létre egy olyan teret, amelyben az emberek beszélgethetnek egymással és megérthetik, hogyan kell megváltozniuk.”*
- *„Az önfejlesztés és a társadalmi fejlődés összekapcsolása.”*
- *„Az egyén és a közösség közötti dinamikát jelenti, és azt, hogy hogyan gazdagítja az egyik a másikat.”*
- *„Az egyén és a közösség közötti táncról van szó. Teremtünk kapcsolatot a saját belső célunk és a külső cél között! (Először saját magunkat változtassuk meg!)”*
- *„Azt jelenti, hogy mennyi mindent tartok magamon kívül ahhoz képest, hogy mennyit tudok magamon belül tartani.”*
- *„Az egésznek az alapja az, hogy az összes ilyen közösség tagjai belső útkeresésben vannak, és bármely képességükkel és készségükkel előállhatnak, és felajánlhatják azt a közösség számára. Tiszteljétek azt, aki vagyok, és azt, amit fel tudok ajánlani számotokra! Hogyan tudsz fejlődni és megtalálni a képességeid, a vágyaid helyét és a szerepedet a csapatban úgy, hogy az hatékony és eredményes is legyen?”*
- *„Azt jelenti, hogy hogyan tudunk több tudást beépíteni a munkánkba (tudást arról, hogy kik vagyunk, honnan jöttünk és mi a történetünk; nem csak a tapasztalatból származó tudásról van szó).”*
- *„Kössük össze a makrokörnyezetet a mikrokörnyezettel! Nézzük meg, milyen a civil társadalom ideális modellje, és figyeljük meg a civil társadalom miniatűr megfelelőjét az egyes szervezetekben!”*
- *„Egy közösség munkájában való részvétel tanulást is jelent egyben. Kitágítod a köreidet, vagy éppen kisebbé teszed őket, hogy aztán újra nőhessenek. Mindez egy élő dolog, amelyhez az alapot te adod, de aztán magától mozog, hiszen él.”*
- *„Az ismeretlennel való szembenézés folyamatához keretre van szükség, mind az egyén, mind a közösség szintjén. Időre és térre van szükség hozzá. Szükség van hozzá egy olyan közösségre, amelynek az a szellemisége, hogy senki sem felesleges vagy szükségtelen. Mindenki egyformán értékes dolgokat hoz magával, feltéve ha megtaláljuk a módját annak, hogy ezek felszínre kerüljenek.”*

5. Radikális részvételiség: Önszerveződés csináld magad módra

Az értékalapú megközelítés inkluzív, és minden szinten támogatja az önszerveződést. Mindenki hozzájárulhat a közös munkához a lehetőségei és a rendelkezésére álló eszközök szerint. Ebben a folyamatban az egyéni és közös célok nem mondanak ellent egymásnak: az elköteleződést és a felelősséget egyformán táplálja a közösség közös célja és az egyes személyek egyéni szenvedélye. A részvétel lehetőségét nem kötjük nagy feltételekhez: a különbségek (fizetett és önkéntes részvétel, központi és periferikus szerepek, vezetői és követői szerepek) nem jelentik akadályát annak, hogy valaki hozzájáruljon a közös munkához, vagy annak, hogy elismerjék az általa végzett tevékenységet. A szervezés során a szenvedély és a felelősségvállalás jelentik az alapelveket.

- „Mindenki rendelkezik olyan tudással, amellyel hozzá tud járulni a munkához.”
- „Ami az erőforrásokat illeti: már elég van belőlük, és már tudjuk azt, amit tudnunk kell: nem az a lényeg, hogy szakértők mondják meg, mit hogyan kell csinálnunk.”
- „Gyakorlatias megközelítés: vegyük el azt, amit használni tudunk.”
- „Önszerveződés egy cél köré.”
- „Szenvedély és felelősség (a nyitott tér módszer alapelvei).”
- „Részvétel, felelősségvállalás, szerepjáték.”
- „Ha a része vagy valaminek, meg kell, hogy hallják a hangodat! A részvétel természetes emberi képesség.”
- „Az akciók résztvevői a döntéshozatali folyamatnak is a résztvevői.”
- „Nem teszünk különbséget fizetett és nem fizetett munka között. Csak emberek vannak, akik részt vesznek a közös munkában. Őket állítjuk a középpontba: a munkavállalói részvétel mindenkire vonatkozik, aki dolgozik, függetlenül attól, hogy fizetett vagy nem fizetett munkát végez, bármilyen módon, bármilyen pozícióban vegyen is részt a munkában.”

6. Alulról felfelé irányuló dinamika: a hatalom decentralizálása

Az értékalapú szervezetek olyan módszerekkel kísérleteznek a döntéshozatalban, kommunikációban és a munkafolyamatokban, amelyek minimalizálják a hatalmi egyenlőtlenségeket. Az ilyen szervezetek alapvető döntéshozatali módja alulról felfelé irányul. A vezetői szerepek megosztottak, feladatalapúak és dinamikusak. A belső és külső érdekelt felek közötti interakciókat – beleértve a finanszírozókkal való kapcsolatot is – úgy alakítják ki, hogy a felek egyenrangúak legyenek elősegítve ezzel a kapcsolatok ápolását, a dolgok közös alakítását és a közös alkotást.

- „Ha a vezetésre egy szerepként tekintünk, akkor számomra ez is csak egy szerep a sok közül. Folyamatosan alakulóban van. Ma az egyik ember játssza el ezt a szerepet, holnap egy másik. A szervezet egésze az, ami őröködik e fölött a folyamatos alakulás fölött.”
- „A hatalom decentralizálása.”
- „A politikai és pénzügyi jogokat alulról osztják szét. Például nincsenek nagy különbségek a fizetések tekintetében.”
- „Kis kezdeményezések próbálnak változást és javulást elérni – a civil társadalom alulról fölfelé építkezik.”
- „A munkatársak részvétele a szervezet döntéseiben – kollektív döntéshozatal.”
- „Politikai szempontból a demokrácia alapvető értéként jelenik meg.”
- „A dolgok közös alakítása, közös alkotás – mindez azt jelenti, hogy nincs kisebbség vagy többség. Azáltal, hogy közösen alakítunk valamit, mindenki részesévé válik bármely döntésnek, és ebből adódóan vállalja is a rá eső felelősséget. Az közös alkotás folyamata nagyon fontos. Az eredményét mindenki magáénak érzi és mindenki felelősséget vállal érte.”
- „Amennyire nekünk szükségünk van a finanszírozókra, nekik is éppen annyira szükségük van ránk. Megvannak a módszerek arra, hogy megtörjük ezt a hatalmi dinamikát a két fél között.”
- „A finanszírozóktól való függetlenedés – új tevékenységek és termékek kifejlesztése annak érdekében, hogy pénzügyileg függetlenné válhassunk és munkahelyeket teremthessünk.”

7. Együttműködés: A kollektív tudatosság felé

Az értékalapú megközelítés elismeri az együttműködésben rejlő lehetőségeket és annak szükségességét. Egy olyan rendszer kontextusában működve, amely versengésre ösztönöz, és a sokféleséget problémának állítja be, az értékalapú szervezetek a szolidaritást és a tiszteletet teszik meg tevékenységük alapjául. Feltárják a kollektív hatás elérésének stratégiáit, és nyitottak a szélesebb (transzlokális) hálózatokban rejlő tanulási lehetőségekre.

- *„Támogassuk az együttműködést, hogy akkor is képesek legyünk cselekedni, amikor nem tudjuk, hogyan cselekedjünk.”*
- *„Együtt intelligensebbek vagyunk.”*
- *„A pluralitás, a sokféleség, sőt a polarizáltság jelenléte a munkában.”*
- *„Együttélés: megtanulom tisztelni a másságot, megtanulok figyelni, megtanulom hátrahagyni az egómat, hogy felfedezhessem a »Másikat«. Ahhoz, hogy ez lehetővé váljon, törődnöm kell magammal.”*
- *„Átmenet az egymás elleni versengésből az egymás melletti versenyzésbe.”*
- *„Az egyik legalapvetőbb elem az egymás elleni versengésről az egymás melletti versenyzésre való átállás – hogyan tudunk együtt élni, és hogyan dolgozunk az egyénnel és a közösséggel.”*
- *„Kollektív szolidaritás.”*
- *„Helyi hálózatok/közösségek és kölcsönös transzlokális tanulás.”*

8. Hogyan tovább?

Magától értetődő, hogy az értékalapú modell új szervezési módokat igényel, és egymáshoz és a körülöttünk lévő világhoz is máshogyan kell viszonyulnunk. Új együttműködési készségeket kell elsajátítanunk, új vezetői szerepeket és gyakorlatokat kell kialakítanunk, és új módszereket kell találnunk a dolgok közös értelmezéséhez is. Voltaképpen új szerkezeti megoldásokra van szükség, hogy a legjobb gyakorlatok alkalmazását ki tudjuk terjeszteni és meg tudjuk osztani egymással. A legfontosabb azonban, hogy bízunk kell az átalakulási folyamatban, és nyitottnak kell lennünk az önfejlesztés útjára. Nem mindenki áll készen vagy hajlandó arra, hogy erre az útra lépjen. Ügyelve arra, hogy elkerüljük az exkluzivitást, az értékalapú szervezeteknek össze kell fogniuk egymással, bevonva azokat, akikben szintén megvan a mély átalakulás iránti szenvedély és az azokhoz szükséges bátorság. Ezek a közösségi platformok később a kiindulópontját jelenthetik a más szereplőkkel való kapcsolatfelvételnek, és hozzájárulhatnak ahhoz, hogy hatást gyakoroljunk a tágabb társadalmi környezetünkre.

- *„Ahhoz, hogy tovább haladjunk ebbe az irányba, szükség van az ebben a modellben való képzésre.”*
- *„Szükség van a vezetői képességekre.”*
- *„A gyakorlathoz szükség van az értelmezésnek keretet adó modellekre és fogalmakra.”*
- *„A szervezés másfajta módjaira (szervezeti mintákra) van szükség.”*
- *„Hogyan biztosíthatjuk azoknak a részvételét, akiket még egy támogató környezetben is nehéz rávenni arra, hogy megosszák másokkal, amijük van?”*
- *„Egy ideális világban az, hogy »mindannyian együtt« tényleg mindannyiunkat érint. De nem egy ideális világban élünk. Ezért egyesek úgy dönthetnek, hogy nem lesznek tovább a közösség tagjai, hanem új utakat keresnek. Szem előtt kell tartanunk, hogy néhányan maradnak, néhányan pedig távoznak.”*